

voor de recipiënt tentoongesteld, maar in de liturgie gebeurt het omgekeerde: daar wordt de traditie als geheel voorgedragen en aldus aan de gelovige opgedragen. Liturgie is geen discussie tussen theologen en geen tentoonstelling voor een recipiënt, maar liturgie is een opdracht aan de gelovige. Als de *belichaming* een essentiële kwaliteit van de liturgische thematiek is, dan zal de liturgie worden beoordeeld op haar werkzaamheid de gelovige iets te doen beleven. Volgens de reeds aangehaalde Chauvet is de werking van de liturgie de verandering van de gelovige.⁹ Persoonlijk zou ik de verandering willen omschrijven als de ervaring van verzoening met God en met mijzelf in mijn lichamelijkheid. De ervaring van de heiliging en van de heerlijkheid Gods leidt bij mij niet tot helder inzicht, niet tot goede voornemens, maar tot de lichamelijke ervaring dat ik er ben, zoals Hij er is.

– De liturgie-uitzending

In de liturgie-uitzending hebben de liturgische acteurs hun lichamelijkheid verloren, is de liturgische tijd ontdaan van het heden (wat is 'nu' in een elektronisch medium?) en heeft de liturgische ruimte geen plaats meer (het scherm? de luidspreker?). De syntactische component van de liturgie-uitzending is radicaal gemediatiseerd. Maar zoals gezegd geldt dat niet voor haar semantiek. Als wij ons richten op de semantische figuur, dan valt op dat mediale figuren volledig ingevuld zijn terwijl liturgische figuren oningevuld blijven, dat wil zeggen nog open zijn voor verdere invulling... door de gelovige, door de recipiënt. Boven heb ik dat proberen te verduidelijken aan de hand van Noach, die mij in de liturgie altijd als betrekkelijk oningevuld persoon is aangereikt, maar die in een film een gezicht krijgt en een stem, een huidskleur en een karakter, een levendig gezin en een omgeving. Nu zou je verwachten dat de media er in een liturgie-uitzending alles aan doen om de liturgische figuren in te vullen, kleur te geven en herkenbaar te maken. Maar dat blijkt niet het geval. Want in de gemediatiseerde liturgie verschijnen eigenlijk alleen oningevulde figuren, en die zijn alle authentiek liturgisch. Dit duidt er op dat de liturgie-uitzending als principieel onaf wordt beschouwd en gericht op de vervulling door de recipiënt.

Vanuit het perspectief van de recipiënt beschouwd heeft de liturgie-uitzending twee gescheiden semantiekken: die van de ingewijden en die van de oningewijden. Ingewijden verstaan de figuren als authentieke kerkelijke symbolen: Noach, de ark, de duif en de regenboog zijn in de ingewijde gelovige geïncorporeerd en hebben de traagheid en vastheid van hun eigen lichaam. Iedereen kent wel de duistere kant van deze medaille: als de semantiek geen speelruimte meer is, dan is ze *toch* volledig ingevuld en niet meer werkzaam als liturgische figuur!¹⁰ Oningewijden daarentegen herkennen

elkaar verbonden zijn. In de elektronische media kan inderdaad iedere waarde met elk object en vervolgens met elk subject verbonden worden omdat die verbinding nog niet gelegd is. Wij zijn gewoon in dit gemediatiseerde tijdperk te spreken van 'ongekende mogelijkheden', maar de droevige waarheid is dat het ook alleen maar mogelijkheden zijn. Wat is nog werkelijk? Figuren en waarden zijn niet meer dan prikkels, hoe heftiger hoe beter. Maar die heftige prikkels brengen ons niet meer in beweging. Als wij een leeuw horen brullen, vluchten we niet meer, maar luisteren we met een zelfgenoegzame aandacht naar de perfecte kwaliteit van onze luidsprekers.

⁹ Chauvet: *The Sacraments*, 91-95

¹⁰ N.B. Het is eigen aan de liturgie dat zij de traditie als voorschrift aan de gelovigen aanreikt en opdraagt. Het is echter onliturgisch om de voorgeschreven zin als gefixeerd geheel aan te reiken. Als de semantiek van de liturgie volledig ingevuld en vastgelegd zou zijn, dan zou zij geen ruimte voor mensen kunnen zijn. En als de liturgie geen ruimte geeft, dan kunnen er geen mensen binnenkomen om de voorgeschreven zin te belichamen.